

Денисова Т.А.

*Академія Державної
пенітенціарної служби
України, помічник ректора
з наукової та науково-
методичної роботи, д.ю.н.,
професор, заслужений
юрист України*

Denisova T.A.

*Academy of the State
Penitentiary Service of
Ukraine, Assistant to the
Rector for Scientific and
Methodological Work, Doctor
of Law, Professor, Honored
Lawyer of Ukraine*

ЗАГРОЗИ ТЕРОРИСТИЧНОГО ХАРАКТЕРУ ОБ'ЄКТАМ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ: ВІД ІСТОРІЇ ДО СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ

Терор і тероризм мають давню історію і супроводжують людство на всіх етапах його розвитку: Стародавній Рим та раннє християнство, Візантія та Арабський халіфат ... В окремих випадках терор і тероризм можуть поставити народи на межу фізичного винищення. Тероризм визнається світовим співтовариством як один з найнебезпечніших викликів сучасності. Події останнього часу показують, що діяльність терористичних організацій, набуваючи принципово нових рис, стає все більш витонченою і цинічною. Змінюються стратегічні напрямки силових ударів, вдосконалюється тактика сучасних терористичних угруповань. Для досягнення своїх цілей терористи все частіше вибирають мішенями не державні й військові об'єкти, не політичних лідерів, а звичайних громадян: туристів, відвідувачів магазинів, культурно-спортивних заходів, ресторанів, кафе тощо. Це призводить до зростання числа невинних людських жертв. Сьогоднішній теракт ставить завданням номер один – психологічно вразити якомога більше населення, залякати громадян, посяяти паніку і розбрат. Терміни «тероризм» і «терор» почали широко використовуватися ще за часів Французької буржуазної революції (1789-1794 рр.) і сьогодні існує понад 100 таких визначень.

Зміст поняття «тероризм» має також законодавче закріплення. Так, у Законі України «Про боротьбу з тероризмом» зазначається, що «тероризм – це суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, вбивств, тортур, залякування населення та органів влади, або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей» [1]. Практично ана-

логічне визначення міститься і в національній Концепції боротьби з тероризмом [2]. Аналізуючи норми законодавства можна стверджувати, що до терористичної діяльності віднесені діяння, що представляють загрозу суспільній безпеці і створюють колективну небезпеку для людей. В.П. Ємельянов відносить до категорії цих злочинів тероризм, терористичний акт і інші злочини, якщо ці дії відбуваються публічно, спрямовані на залякування населення з метою впливу на прийняття будь-якого рішення чи відмови від нього [3]. Чинним КК України передбачена відповідальність за підготовку до вчинення терористичних актів або публічні заклики до вказаних дій, створення терористичної групи чи терористичної організації, сприяння вчиненню терористичного акту, а також за фінансування тероризму (ст.ст. 258 - 258-5 КК України).

Сьогодні накопичено значний міжнародний досвід дослідження і протистояння терористичним проявам. Він свідчить про те, що запобігти діям терористичних організацій, а тим більше діям терориста-одинака, практично неможливо, але все ж, при своєчасному проведенні контрзаходів, така можливість існує. Найбільш дієвим способом є агентурне проникнення в терористичні організації для виявлення планів з підготовки терористичних актів і їх виконавців. Адже, незважаючи на суворі заходи конспірації, що вживаються терористами, в підготовці таких терактів бере участь багато людей: ведеться прихована розвідка об'єкта, вивчається обстановка навколо нього, готується план, проводяться тренування, виготовляються вибухові пристрої і т.п. Існують і інші досить ефективні заходи превентивного характеру, хоча необхідно визнати, і це підтверджується останнім сплеском терористичних проявів, міждержавне співробітництво спецслужб з протидії тероризму знаходиться на недостатньому рівні.

Одним з найнебезпечніших проявів терористичної діяльності є терористичний акт відносно об'єктів критичної інфраструктури, до переліку яких відносяться паливно-енергетичні комплекси в різних країнах світу. Під час нападу на АЕС члени терористичної організації, швидше за все, спробували б провести пошкодження його систем життєзабезпечення з метою розплавлення реакторної зони. Найгіршим з можливих результатів терористичної акції стало б повторення Чорнобильської катастрофи, що призвела до шкоди здоров'ю тисяч людей, значних сільськогосподарських, експлуатаційних втрат, втрат джерел енергії та витрати на ліквідацію наслідків. Громадяни України, як і інших країн, досі відчувають відлуння цієї трагедії. Навіть в умовах запобігання значного викиду радіоактивності, довгострокова зупинка енергоблоку здатна викликати ве-

ликі економічні і соціально-політичні втрати. Хочу нагадати, що саме 26 квітня 1986р. в Україні вшановують пам'ять за загиблими на Чорнобильській АЕС. Лише за статистикою, що й приблизно не відобразила усієї трагічної ситуації, протягом перших місяців загинули 31 ліквідатор, більш ніж 600 тис. отримали значну дозу опромінювання, а близько 120 тис. були евакуйовані з 30-кілометрової зони відчуження [4].

Загострення боротьби з терористичними проявами в світі обумовлює необхідність розробки загальнодержавних, і на їх основі, галузевих заходів щодо захисту від посягань міжнародних терористичних організацій, висуває особливі вимоги до здійснення державних заходів щодо забезпечення безпеки радіаційно-ядерних об'єктів. Боротьба з ядерним тероризмом вимагає роботи з багатьох напрямків. Треба відзначити, що важливою є робота правоохоронних органів і спеціальних служб з нейтралізації терористичних груп. Цілком нагальною є система заздалегідь підготовлених заходів по обмеженню збитку і ліквідації наслідків можливих ядерних подій. Головним же елементом зі стримування і припинення збройного нападу на ядерний об'єкт є його система фізичного захисту, невід'ємною частиною якого є підрозділи з охорони.

Складність вирішення проблеми обумовлена, в першу чергу тим, що антитерористичний захист як вид діяльності, знаходиться в стадії становлення, свого часу йому не приділялася належна увага, особливо в частині розробки і комплексного аналізу питань забезпечення антитерористичного захисту об'єктів паливно-енергетичного комплексу і довгострокового прогнозування їх стану. Повертаючись до Закону України «Про боротьбу з тероризмом» можна вказати, що на його основі Кабінетом Міністрів України затверджено «Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів і мінімізації їх наслідків» [5]. Дане Положення визначає механізм функціонування ЕГС, запобігання, реагування і припинення терористичних актів і мінімізації їх наслідків, рівень терористичних загроз і заходів реагування суб'єктів боротьби з тероризмом на загрозу вчинення терористичного акту. Завданнями ЕГС є: запобігання терористичній діяльності, в тому числі забезпечення своєчасності виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню терористичних актів; інформування населення про рівні загроз вчинення або вчинення терористичного акту; забезпечення безпеки об'єктів можливих терористичних посягань.

Загальновідомо, що захист об'єктів паливно-енергетичного комплексу здійснюється з вимогами чинного законодавства. Для посилення охорони цих об'єктів постійно підтримується взаємодія з територіальними

органами СБУ, МВС, Державної служби України з надзвичайних ситуацій з моніторингу ситуацій в місцях дислокації об'єктів. Однак, в даний час необхідно вживати заходів, спрямованих на забезпечення надійної охорони особливо важливих промислових об'єктів, запобігання втрат, недопущення втручання сторонніх осіб в роботу важливих для економіки держави технологічних комплексів. Також необхідно удосконалювати роботу з охорони лінійної частини та стаціонарних об'єктів магістральних трубопроводів за рахунок використання новітніх технологій, зокрема космічного та авіаційного спостереження. Оскільки космічна галузь в Україні знаходиться практично у занепаді, варто у цьому напрямку співпрацювати з міжнародними партнерами. Для розширення взаємодії доцільно створювати міжвідомчі робочі групи для відпрацювання технічних завдань, розробку цільових програм для забезпечення безпеки функціонування особливо важливих об'єктів, в тому числі лінійної частини магістральних і промислових трубопроводів.

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок, що протидія терористичним актам на об'єктах паливно-енергетичного комплексу має здійснюватися шляхом підвищення рівня ефективності та надійності захисту діючих або споруджуваних, потенційно небезпечних об'єктів, уразливих у терористичному відношенні і забезпеченні їх сталого функціонування. Однак, щоб усунути причини і умови, що сприяють розгортанню терористичної діяльності, необхідні не тільки законодавчі зміни. Питання, пов'язані з тероризмом, потрібно вирішувати, в першу чергу, на міждержавному рівні. У зв'язку з цим, необхідний комплекс спільних заходів в соціально-економічній, політичній сферах, в релігійному середовищі, пошук усунення етнічних протиріч, в інформаційному просторі та міжнародних відносинах.

На жаль, досвід протидії тероризму показує, що не може бути будь-якого надійного захисту від цього зла. Тільки спільний, всебічний комплекс загальнодержавних заходів загальної та спеціальної превенції може мінімізувати терористичні загрози.

1. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 № 638-IV. [Електронний ресурс]. Законодавство України. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/638-15>. Назва з екрану.
2. Про Концепцію боротьби з тероризмом: Указ Президента України від 25.04.2013р. № 230/2013 // Урядовий кур'єр. 2013 р. № 80.
3. Ємельянов В.П. Понятійний апарат у сфері правової протидії тероризму: теоретичне та практичне значення / В.П. Ємельянов // Форум права. 2011. № 1. С. 348-361. [Електронний ресурс]. Режим доступу:

<http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/FP/2011-1/11evptpz.pdf>. Назва з екрану.

4. Бабосов Е. М. Боль Чернобыля // Социологические исследования. 1992. № 6. С. 14-21.
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 18.02.2016 № 92 «Про затвердження Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків». [Електронний ресурс]. Законодавство України. Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=248852549>. Назва з екрану.

Денисова Т.А. Загрози терористичного характеру об'єктам критичної інфраструктури: від історії до сучасних реалій

Тероризм визнається світовим співтовариством як один з найнебезпечніших викликів сучасності. Події останнього часу показують, що діяльність терористичних організацій, набуваючи принципово нових рис, стає все більш витонченою і цинічною. Змінюються стратегічні напрямки силових ударів, вдосконалюється тактика сучасних терористичних угруповань. Для досягнення своїх цілей терористи все частіше вибирають мішенями не державні й військові об'єкти, не політичних лідерів, а звичайних громадян: туристів, відвідувачів магазинів, культурно-спортивних заходів, ресторанів, кафе тощо.

Протидія терористичним актам на об'єктах паливно-енергетичного комплексу має здійснюватися шляхом підвищення рівня ефективності та надійності захисту діючих або споруджуваних, потенційно небезпечних об'єктів, уразливих у терористичному відношенні і забезпеченні їх сталого функціонування. Однак, щоб усунути причини і умови, що сприяють розгортанню терористичної діяльності, необхідні не тільки законодавчі зміни. Питання, пов'язані з тероризмом, потрібно вирішувати, в першу чергу, на міждержавному рівні. У зв'язку з цим, необхідний комплекс спільних заходів в соціально-економічній, політичній сферах, в релігійному середовищі, пошук усунення етнічних протиріч, в інформаційному просторі та міжнародних відносинах.

Ключові слова: тероризм, терористичні загрози, критична інфраструктура

Denisova T.A. Threats to the terrorist nature of critical infrastructure objects: from history to current realities

Terrorism is recognized by the world community as one of the most dangerous challenges of our time. Recent events show that the activities of terrorist organizations, gaining fundamentally new features, are becoming more sophisticated and cynical. The strategic directions of power shocks are changing, tactics of modern terrorist groups are being improved. In order to achieve their goals, terrorists increasingly target not state and military objects, not political leaders, but ordinary citizens: tourists, shoppers, cultural and sporting events, restaurants, cafes, etc.

Counteraction to terrorist acts at the objects of the fuel and energy complex should be carried out by increasing the level of efficiency and reliability of protection of

existing or under construction, potentially dangerous objects, vulnerable to terrorist attacks and ensuring their sustainable functioning. However, in order to eliminate the causes and conditions conducive to the development of terrorist activities, not only legislative changes are required. Questions related to terrorism need to be resolved, first of all, at the interstate level. In this regard, a complex of joint activities in the socio-economic, political spheres, in the religious environment, the search for the elimination of ethnic contradictions, in the information space and in international relations is necessary.

Keywords: terrorism, terrorist threats, critical infrastructure